

Minun maani-hanke

Loppuraportti

Kuudestaan

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

1. Yleistä

Hankkeen tarkoituksena oli selvittää Soinin kunnan alueella maata omistavien halukkuutta ja ajatuksia tuottamattomien maa-alueiden hyötykäyttöön saattamiseksi. Tuottamattomalla maa-alueella tarkoitetaan aluetta, joka ei tuota konkreettista tuloa maanomistajalle, eikä hyödytä millään lailla ympäröivää yhteisöä. Alueen tuottavuus perustuu yleensä kasvuun, joka ohjataan tuloa tuottavaan ainekseen. Tällaista kasvua on esimerkiksi sellaisen puun kasvu, joka voidaan myydä teollisuudelle tai muuhun hyötykäyttöön. Hyödyllinen kasvu yleensä myös työllistää ympäröivää yhteiskuntaa ja tarjoaa työtä ja toimeentuloa muillekin, kuin pelkästään maanomistajalle. Asia on yhteiskunnallisesti merkittävä etenkin verotulojen kertymisen muodossa.

Kunnan alueella sijaitsee merkittävän isoja määriä tuottamattomia maa-alueita. Tällaisia ovat esimerkiksi viljelemättömät pellot, tuotannosta vapautuneet tai lähiaikoina vapautuvat turvetuotantoalueet tai muuten vain hoitamattomiksi jääneet maat. Lähtökohtana maiden hyötykäytön suunnittelussa on maanomistajan omat toiveet ja tavoitteet. Tämän hankkeen ehkä tärkeimpänä tavoitteena onkin selvittää näitä asioita, kuin myös herättää ajatuksia eri mahdollisuuksista koskien omien maiden käyttöä.

Tällaisten tuottamattomien maa-alueiden hyötykäyttöön saattaminen on ensisijaisesti tulevaisuuden tulonlähde maanomistajalle, mutta sillä on myöskin merkittävä työllistävä vaikutus paikkakunnalle. Asialla on huomattava vaikutus kylien elinvoimaisuuteen, viihtyisyyteen ja toimeliaisuuteen. Oma osansa ilmastonmuutoksen keskellä on myös hiilensidonnalla ja kotimaisella huoltovarmuudella. Tulevaisuuden mahdollisuudet esimerkiksi hiilensidonnann tulonmuodostumisessa ovat avoimia, mutta taatusti seurattava asia.

2. Hankkeen aloitus

Minun maani- hanke pääsi vauhtiin Helmikuussa 2020, kun hankerahoitus varmistui. Hankkeen eteenpäin vieminen vaikeutui suuresti covid- 19 viruksen myötä, koska kokoontumisrajoitukset olivat voimassa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan hankkeen suunnitteluvaiheessa olisi osallistettu toteutunutta suurempi joukko eri yhteistyötahojen edustajia. Kaikilla osallistetuilla ei ollut mahdollisuutta etäyhteyksillä järjestettyihin kokouksiin, joten hankkeen suunnittelu vietiin läpi rajatummalla osanottajajoukolla, kuitenkin hyvin tuloksin.

3. Hankkeen tarve ja tavoitteet

Yhteiskunnallisten muutosten ja maaseudun muuttoliikkeiden seurauksena on syntynyt yhä enemmän vajaakäytöllä olevaa joutomaata, joka ei tuota konkreettista hyvää tai sido hiilidioksidia. Huoli maankäytön tulevaisuudesta sai ajattelemaan, että voisiko asialle tehdä jotakin. Olisi paikallisten ihmisten ja koko yhteiskunnan kannalta erittäin iso etu saada ihmiset ajattelemaan maankäytön tulevaisuutta. Tämän päivän toimeliaisuus tuottaa satoa myös tulevaisuudessa pitkällä aikavälillä ja on kaikkien parhaaksi.

Hankkeen konkreettinen tavoite oli kerätä tietoa maanomistajilta liittyen maankäytön nykytilaan, tulevaisuuden suunnitelmiin ja odotuksiin sekä haasteisiin niihin liittyen. Tämän tiedonkeruun pohjalta tulisi muodostaa käsitys maankäytön kokonaistilasta ja tavoitteista sekä asiaan liittyvistä haasteista. Kokonaisuuden hahmottuessa on mahdollisuus vastata näihin haasteisiin ja luoda toimintamalleja, joilla voidaan tehokkaasti vaikuttaa maanomistuksen kannattavuuteen.

Maanomistajien ajatusten herättäminen oman maankäytön mahdollisuuksiin ja tavoitteellisuuteen on todella tärkeä tavoite pitkällä aikavälillä. Hanke vastaa hyvin myös yleiseen tarpeeseen maankäytön asioista tiedottamiseen. Asioiden pitäminen julkisuudessa ja yleisessä keskustelussa luo hyvän ilmapiirin asioiden ympärille ja luo tietoisuuden siitä, ettei maanomistukseen liittyvien asioiden kanssa ole yksin, vaan apua ja tukea on saatavilla. Maanomistajan tietoisuus siitä, että tuottavaan maanomistukseen jopa kannustetaan, madaltaa kynnystä ryhtyä toteuttamaan asioita.

4. Valmistelu

Hankkeen valmistelu aloitettiin keväällä 2020 Metsänhoitoyhdistys Soinin hallituksen piirissä, jolloin päätettiin hankkeen toteutuksen suuntaviivoista ja aikataulutuksesta. Hankkeen alkuvaiheen ydinryhmä koostui pitkälti Metsänhoitoyhdistys Soinin ja MTK-Soinin aktiiveista, joiden yhteistyö oli korvaamaton hankkeen alulle saattamisessa. Kyselyn valmistelu vaati melko pitkän ajan, jotta kysymysrunko ja kysymysten järkevä asettelu muotoutui vastaamaan hankkeen tavoitteita. Pelto- ja metsämaan käyttö nyt ja tulevaisuudessa, virkistyskäyttö ja monet muut asiat tuli saada melko tiiviiseen kysymyspakettiin. Samalla mietittiin tarpeellisia keinoja hankkeen näkyvyyden varmistamiseksi. Yhteistyö eri toimijoiden ja vapaaehtoisten kesken oli hedelmällistä, kun haettiin monipuolisuutta ja eri asioiden yhteensovittamista kysymysten asettelussa.

5. Kyselyn toteutus

Kyselyn toteutus lähti liikkeelle ilmakuviin tulkinnalla, joista etsittiin selkeästi ei tuotantokäytössä olevia maa-alueita. Näistä alueista poimittiin kyselyn runko, jolle lähetettiin kohdennettu kysely. Kaikkiaan kohdennettuja kyselyitä lähetettiin noin sata kappaletta. Kyselyiden tulostus- ja postitusurakka oli melko mittava. Aikataulun puitteissa saatiin kyselyt palautuskuorineen postitettua valituille henkilöille. Jo pelkästään kohdennettu kysely on melko kattava, koska Soinin Kunnan alueella maata omistaa noin tuhat yksityistä henkilöä.

Kaikille vastaajille avoin internet-pohjainen kysely toteutettiin Nettikysely.fi palvelun kautta. Kysymysrunko oli sama kuin kohdennetussa kyselyssä, jotta vastausten analysointi olisi mahdollisimman yhdenmukainen ja vastaukset vertailukelpoisia. Kyselyyn vastaamiseen mahdollistavaa linkkiä jaettiin kattavasti sähköpostin välityksellä ja sosiaalisessa mediassa. Vastaaminen oli mahdollista myös Metsänhoitoyhdistyksen ja Soinin Kunnan kotisivujen kautta.

Hanketta ja kyselyä markkinoitiin paikallislehdissä sekä sosiaalisessa mediassa ennen kyselyn julkaisua ja sen jälkeen. Kolmeen eri paikallislehteen tuotettiin kattavat informaatiopaketit hankkeesta kokonaisuutena. Näkyvyys tuottikin tulosta, kuten myöhemmin huomattiin.

6. Vastausten analysointi

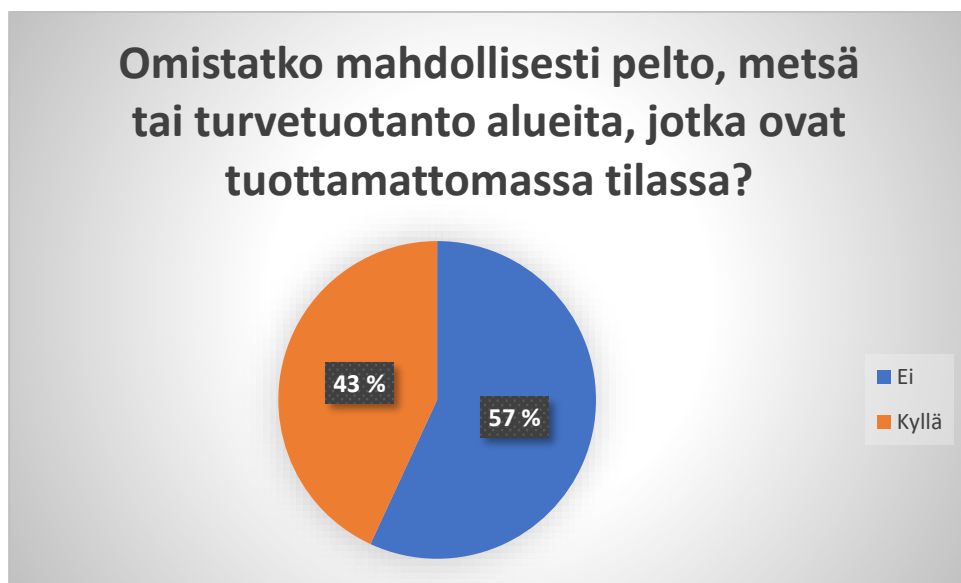
Tärkeää hankkeen onnistumisen kannalta on vastauksista saatava hyöty. Tulosten analysoinnin yhteydessä on pohdittava, kuinka tämä palvelee paikkakunnan kehittymistä niin maanomistajan, asukkaan kuin eri alojen toimijoidenkin näkökulmasta. Vastauksia saatiin kiitettävästi, joskin tavoitemäärästä hieman jäätiin. Tämä oli tosin odotettavissa, koska hankesuunnitelmassakin todettiin haasteellisinta olevan saada riittävä määrä vastauksia.

Vastausten koostaminen ymmärrettävään ja luettavaan muotoon oli vaativa projekti, joka haastoi tekijäänsä. Järkevän ja totuudenmukaisen informaation tekeminen melko laajasta kyselyaineistosta vie aikaa. Tässä onnistuimme kuitenkin mielestämme erinomaisesti.

7. Hankkeen tulokset

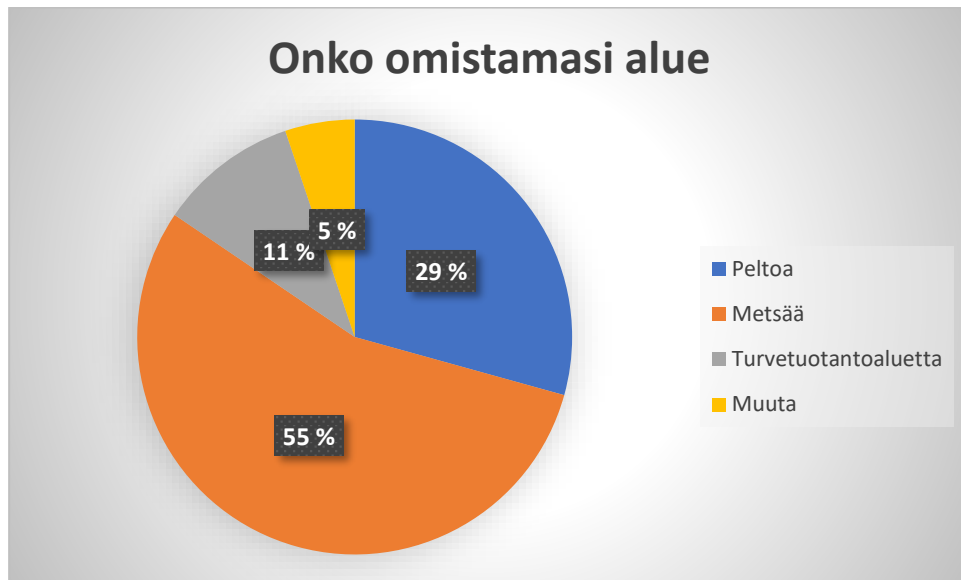
- Nykytila

Kyselyn ensimmäisessä osiossa tiedusteltiin vastaajilta omistavatko he mahdollisesti pelto, metsä tai turvetuotanto alueita, jotka ovat tuottamattomassa tilassa. Vastaajista 43 prosenttia ilmoitti tällaisia alueita omistavansa. (Kuva 1)

Kuva 1.

Tuottamattomat alueet jakaantuivat siten, että metsämaata oli 55 prosenttia, peltoa 29 prosenttia ja käytöstä poistettua turvetuotantoaluetta 11 prosenttia. Joitakin vastaajia ilmoitti alueen olevan jotain muuta, esimerkiksi puretun sähkölinjan alustaa. (Kuva 2)

Kuva 2.

Odotetusti tuottamattomat tai vajaassa tuotantokäytössä olevat alueet olivat melko pieniä, joskin poikkeuksiakin löytyi. Lähes kaksi kolmesta vastaajasta (59%) ilmoitti vajaatuottoisen alueen olevan viisi hehtaaria tai sen alle. Enemmän kuin kymmenen hehtaaria vajaatuottoista omistavia oli yllättävänkin suuri osuus, eli peräti 22 prosenttia. Näinkin suuret alueet painottuvat arvatenkin turvetuotannosta poistuneisiin alueisiin, viljelyskäytöstä poistuneisiin peltoihin tai näiden yhdistelmiin. (Kuva 3)

Kuva 3.

Tuottamatonta aluetta omistavista 40 prosenttia ei ollut tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen, kun vastaavasti kolmannes (30%) oli tilanteeseen tyytyväinen. (Kuva 4.)

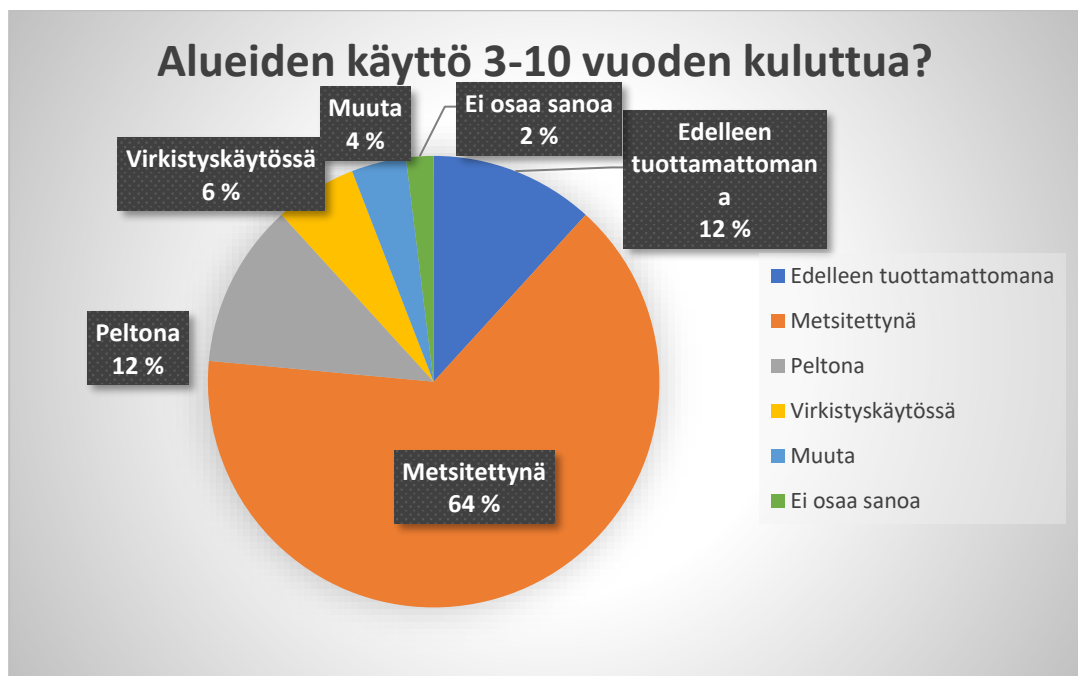

Kuva 4.

Hankkeen yksi tärkeistä tavoitteista oli saada maanomistajat ajattelemaan omien maiden käyttöä ja tuottavuutta. Tässä tavoitteessa varmasti onnistuttiinkin, koska loput vastaajista eivät osanneet kertoa olivatko he tilanteeseen tyytyväisiä vaiko eivät. Ajatusten herääminen omien maiden tilasta on tärkeää, koska saattaa viedä vuosia, että ajatukset synnyttävät konkreettisia tekoja. Tietoja analysoidessa tulee väistämättä mieleen useitakin mahdollisuuksia tarkentaviin jatkokysymyksiin, joten ehkä tarkemmat henkilökohtaiset haastattelut olisivat varsin antoisia, kun suunnitellaan hankkeen jatkotoimenpiteitä tai maa-alueiden käytön tehostamista. Tässä kyselyssä kaikkea informaation keruuta ei olisi ollut mahdollisuutta toteuttaa, jo pelkästään erittäin laajan aineiston vuoksi.

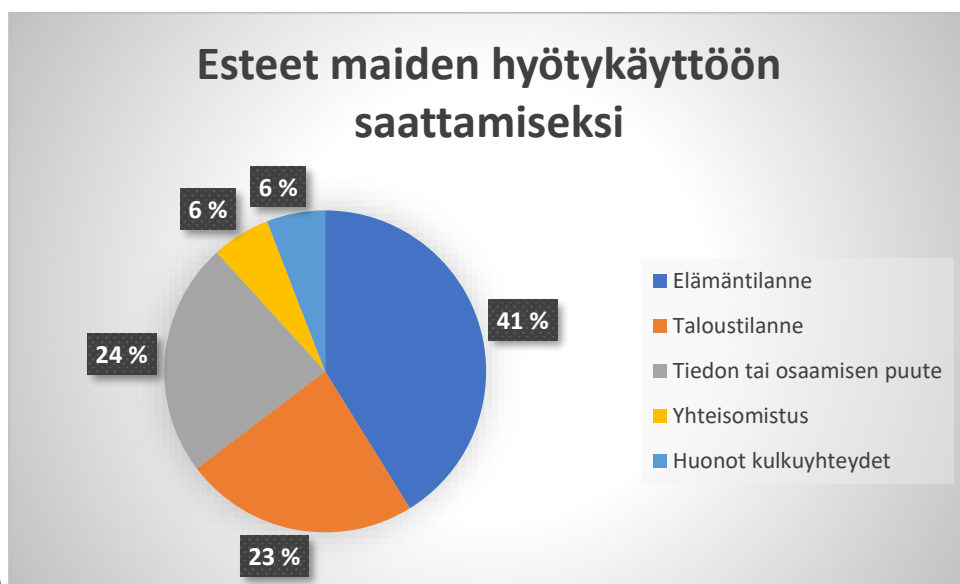
- Tulevaisuus

Vastaajilta tiedusteltiin myös tulevaisuuden käyttötarkoituksia ja aikoja omien maa-alueiden käyttöön. Ilahduttavaa oli huomata, että varsin monella oli ajatuksia ja suunnitelmia tulevaisuutta silmällä pitäen. Valtaosa vastaajista piti metsittämistä ja metsän kasvatusta todennäköisimpänä ja houkuttelevampana vaihtoehtona, sillä noin kaksi kolmesta vastaajasta (64%) ilmoitti aikovansa metsittää alueen tai oli näin jo tehnyt. 12 prosenttia vastaajista ilmoitti, että alueet tulevat olemaan peltona seuraavan 10 vuoden aikana. Yhtä moni vastaajista ilmoitti, että seuraavan 3-10 vuoden aikana maa-alueet ovat edelleen tuottamattomassa tilassa. Mahdollisia syitä tähän käsitellään seuraavissa kappaleissa. Loput eli noin joka kymmenes vastaajista ilmoitti alueiden olevan tulevaisuudessa virkistyskäytössä tai muussa käytössä. Virkistys tai muun käytön ilmoitettiin olevan marjastusta, retkeilyä, kosteikon ja lintujärven perustamista tai maan ottamista käyttöön tonttimaaksi. Vain muutama vastaaja ei osannut sanoa tulevaisuuden käyttötarkoituksista. (Kuva 5.)

Kuva 5.

Monilla vastaajilla oli hyvin selvillä mahdollisuudet omien maiden käytön tehostamiseen. Kyselyä suunniteltaessa mietittiin erilaisia vaihtoehtoja, mitkä olisivat esteenä tai hidasteena ryhdyttäessä tuumasta toimeen. Ennakkoon mietityt asiat pitivät verrattain hyvin paikkansa, mikä todettiin, kun kyselyn vastauksia analysoitiin. Vastaajista, jotka omistivat tuottamattomia maa-alueita ja kokivat, että maiden hyötykäyttöön saattamisessa oli jonkinlaisia haasteita, jakaantuivat ennako-odotuksia vastaavalla tavalla. Vastanneista 41 prosenttia ilmoitti elämäntilanteen olevan esteenä maiden hyötykäyttöön saattamiseksi. Toiseksi suurin osa (24%) ilmoitti esteenä olevan tiedon tai osaamisen puutteen. Lähes yhtä suuri osa (23%) ilmoitti haasteeksi taloustilanteen. Maapalstojen yhteisomistus tai huonot kulkuyhteydet olivat myös merkittävässä asemassa, kun etsittiin esteitä maiden hyötykäyttöön saattamiseksi. (Kuva 6.)

Kuva 6.

Aloitettaessa hoitamattoman alueen kehittämistä on taloudellinen panostus usein merkittävä tekijä. Vaikka tulevaisuudessa olisikin odotettavissa jopa huomattavia tuloja, niin kynnyks töiden aloittamiseen on melko korkea. Merkittävimpänä keinona tilanteen kehittämiseksi pidettiin taloudellista tukea, sillä jopa yli puolet vastanneista pitivät sitä tärkeimpänä tekijänä. Myöskin tiedonhankinta ja oma osaaminen koettiin usein puutteelliseksi. Ammattiavun saanti oli myöskin tärkeä asia vastaajien mielestä. (Kuva 7.)

Kuva 7.

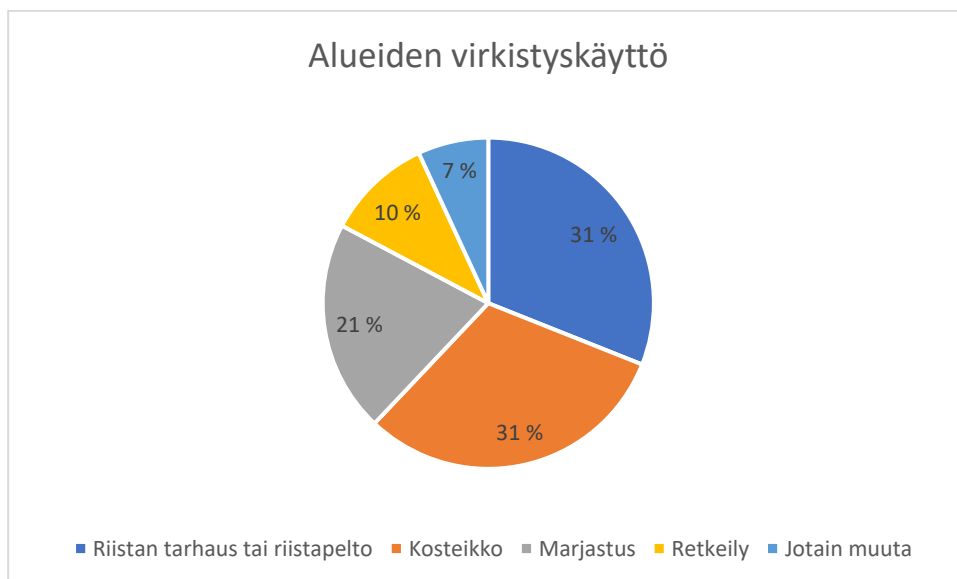
Yksi tulevaisuuden vaihtoehtoista oli maaomaisuuden siirtäminen uudelle omistajalle. Kuitenkin vain 10 prosenttia vastanneista olisi tähän valmis. Se on ymmärrettävää, sillä maan omistamisessa on kyse myös perinteistä, tunteista ja velvollisuudesta hoitaa ehkä perinnöksi saatua omaisuutta. Niistä vastanneista, jotka olisivat valmiita maanomistuksen uudelleen järjestelyihin, parhaimpana vaihtoehtona pitivät myyntiä. Sillä lähes 60 prosenttia olisi valmis myymään tuottamattoman maaomaisuuden seuraavalle omistajalle. Muutama vastaaja olisi valmis luopumaan maistaan jopa vastikkeettomasti. Vuokraamisen kannalla oli noin kolmannes vastaajista.

- Yhteistyö eri alojen organisaatioiden kanssa

Hankkeen aikana avautui mahdollisuus kehittää yhteistyötä eri alojen organisaatioiden kanssa turvemaiden maankäytön tutkimiseen. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu, Ilmatieteen laitos ja Helsingin Yliopisto etsivät yhteistyökumppaneita asian edistämiseen. Kyselyyn sisällytettiin yksi kysymys maanomistajan halukkuudesta osallistua tutkimusyhteistyöhön. Suhtautuminen yhteistyöhön oli melko ennakkoluuloista, sillä vain muutama vastaaja oli heti kiinnostunut yhteistyöstä asiaan liittyen. Asia vaatisikin paremmat taustatiedot ja valmistelun tullakseen paremmin ymmärretyksi ja huomioiduksi. Yhteistyön viriäminen tutkimuksen saralle on kuitenkin mahdollista jopa lähitulevaisuudessa.

- Virkistyskäyttö

Nykyajan yhteiskunnassa maa-alueiden virkistyskäyttö on merkittävässä ja kasvavassa roolissa. Yksi hankkeen tavoitteista oli selvittää tuottamattomien maa-alueiden virkistyskäytön mahdollisuuksia. Virkistyskäytön merkitys nousi yllättävän suureksi arvoksi kyselyyn vastanneiden keskuudessa. Virkistyskäyttö on usein niin jokapäiväistä, ettei sitä välttämättä tule edes ajateltua. Kyselyyn vastanneista, jotka omistivat tuottamattomia maa-alueita oli joka neljäs valmis kehittämään maa-alueiden käyttöä virkistyskäytön ehdoilla. Suosituimmaksi vaihtoehdoksi nousi riistaan ja metsästykseseen liittyvät vaihtoehdot kuten riistapelto, kosteikot ja riistan tarhaus. Tärkeinä koettiin myös marjastus ja retkeily sekä maisemanhoitoon liittyvät asiat. (Kuva 8.)

Kuva 8.

8. Jatkotoimenpiteet

Hankkeen aikana toteutettu kyselytutkimus antaa hyvät lähtökohdat tulevaisuuden toimenpiteiden suunnittelulle ja toteutukselle. Ajatusten herääminen omien maiden käyttömahdollisuuksia kohtaan tuottaa varmasti tulosta pitkällä aikavälillä. Eri omistajien maa-alueilla tullaan toteuttamaan eri toimenpiteitä riippuen maanomistajan tahtotilasta sekä mikä on kyseiselle alueelle paras vaihtoehto. Maanomistajilla on tahtotila kehittää maanomistustaan, mutta se vaatii asioiden yhteensovittamista, rahoitusta, ammattiapua ja jonkin verran omatoimisuutta.

Ammattiapua on saatavissa erilaisiin toimenpiteisiin kuten pellonmetsitykseen, riistapeltoihin ja suuremman mittakaavan kosteikkohankkeisiin. Maankäytön muutos vaatii aina huolellista suunnittelua ja pohdintaa tapauskohtaisesti. Jokainen kohde on omanlaisensa ja alan ammattilaisilla on yleensä käsitys kannattavista toimenpiteistä.

Taloudellista tukea on mahdollista tulevaisuudessa saada ainakin metsityskohteille, jotka metsityskäyttöön soveltuvat. Kosteikon perustamiseen on saatavilla rahoitusta useista eri lähteistä.

Hankkeen pohjalta syntynyt ajatus on pellonmetsitykseen liittyvä teemailta tai koulutustapahtuma, jolle tuntuisi olevan tarvetta. Tällainen tapahtuma olisi hyvä järjestää yhteistyössä esimerkiksi asiaan perehtyneen ammattilaisen kanssa. Ajankohtaista olisi myös koostaa kattava tietopaketti maanomistajille metsitystoimenpiteisiin liittyen. Keskustelu ja järjestelyt asian tiimoilta on käynnissä.

Samantyylinen koulutusluonteinen tapahtuma voisi olla kosteikon perustamiseen liittyvät asiat. Kyselyn tuloksien perusteella kosteikkoasiat kiinnostavat varsin monia maanomistajia. Kosteikon perustaminen sopisi varsin hyvin monien tuottamattomien alueiden piirteisiin ja luonnolliseen kiertokulkuun. Kosteikon perustamiseen liittyvissä mahdollisissa koulutuksissa yhteistyö riistaviranomaisten ja Ely-keskuksen kanssa on välttämätöntä.

Kiitokset!

- Metsänhoitoyhdistys Soini
- MTK Soini
- Soinin Kunta
- Kaikki hankkeeseen osallistuneet ja kyselyyn vastanneet